

Małgorzata Pomianowska
Małgorzata Stańczyk

O szkole od nowa

Rozmowy o edukacji

Małgorzata Pomianowska
Małgorzata Stańczyk

O szkole od nowa

Rozmowy o edukacji

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Wydawca serii
Elżbieta Piotrowska-Albin

Wydawca
Izabella Małecka

Redaktor prowadzący
Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne
Joanna Ośka

Łamanie
Fotoedytor

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska SA, 2017

ISBN: 978-83-8107-725-5

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE	9
CZĘŚĆ I. KIERUNEK ZMIAN	11
1. Nauczycieli wystarczy uwolnić – rozmowa z Bogusławem Śliwerskim	13
2. Kiedy wszystko jest w Google’u, szkoła musi się zmienić – rozmowa z Łukaszem Turskim	27
3. Jak zmieniać, to mądrze – rozmowa z Jerzym Vetulanim	39
4. Szkoły potrzebują autonomii – rozmowa z Krystyną Starczewską	53
5. Edukacja się opłaca – rozmowa z Mirosławem Sielatyckim	73
6. Szkoła bohaterów – rozmowa z Philipem Zimbardo	87
CZĘŚĆ II. EDUKACJA W PRAKTYCE	93
1. Jak wspierać uczniów w rozwoju i nie zgubić ich naturalnej pasji? – rozmowa z Edytą Gruszczyk-Kolczyńską	95

2. Traktujmy poważnie uczniów. I nauczycieli
– rozmowa z Małgorzatą Żytko 115
3. Wyzwania dla edukacji. Czy nowe technologie
rzeczywiście niosą nowe zagrożenia?
– rozmowa z Jackiem Pyżalskim 129
4. Lekcji nie da się przewinąć – rozmowa z Lechem
Mankiewiczem 147
5. Dowody, a nie domysły. O naukowym podejściu
do edukacji
– rozmowa z Tomaszem Garstką 161

CZĘŚĆ III. NIC NIE ZASTĄPI RELACJI 177

1. Żadne triki. Szacunek, sympatia, autentyczność
– rozmowa z Jarkiem Szulskim 179
2. Szkoła nie jest w życiu najważniejsza
– rozmowa z Łukaszem Ługowskim 199
3. Bycie nauczycielem to ciągle dawanie
– rozmowa z Elżbietą Grocholską 211
4. Potrzebujemy nauczycieli kompletnych
– rozmowa z Jackiem Ściborem 223
5. Zacznijmy zmianę od siebie
– rozmowa z Duśanką Kosanović 245

CZĘŚĆ IV. PRZYWÓDZTWO W EDUKACJI 259

1. Jaki dyrektor, taka szkoła
– rozmowa z Bogdanem Tylmadem 261
2. Zrozumieć zmianę
– rozmowa z Danutą Elsner 279
3. Wszyscy mamy wpływ na edukację
– rozmowa z Zofią Dzik 293
4. Lubić ludzi, czyli czego trzeba do pracy w szkole
– rozmowa z Wandą Agnieszka Jabłońską 311

- 5. Unschooling to stan umysłu
  - rozmowa z Marianną Kłosińską 325
- 6. Musimy nauczyć się słuchać
  - rozmowa z Russellem J. Quaglią 343

SŁOWO WSTĘPNE

Polska szkoła wymaga zmian, i to zmian dogłębnych. Zgodni są co do tego ci, którzy w tym obszarze pracują, rodzice uczniów, sami uczniowie, eksperci edukacyjni, ludzie nauki, a także pracodawcy, którzy poszukują wykwalifikowanych i przygotowanych do wykonywania swoich zadań pracowników. Potrzeba jednak zmian przemyślanych i mądrych, faktycznych, a nie pozornych, wynikających z głębokiej refleksji nad procesem edukacji, potrzebami uczniów i możliwościami, jakie niesie współczesność. Coraz więcej nauczycieli, dyrektorów i rodziców szuka możliwości tworzenia i korzystania z alternatywnych, w stosunku do wiodącej, form edukacji. Głosy w tej debacie są jednak rozproszone – pojawiają się na konferencjach pedagogicznych i oświatowych, w wywiadach na łamach specjalistycznych czasopism. Stąd pomysł, by stworzyć płaszczyznę, która zogniskuje dyskusję ekspercką na temat tego, co w edukacji ważne i żywe.

Książka powstała jako przestrzeń, w której wybrzmieć mogłyby głosy wielu osób, skoncentrowane na terażniejszości i przyszłości edukacji. Do rozmowy zaprosiliśmy osoby pełne pasji, które zajmują się w swoim życiu zawodowym edukacją. Każda z nich, nie poprzez odgórne przepisy, ale z własnej inicjatywy, wprowadziła jakąś zmianę mającą wpływ na rozwój edukacji. Ich historie wskazują, że często mimo niesprzyjają-

cych okoliczności i wielu trudności do pokonania udaje się znaleźć sojuszników. Profesorowie wyższych uczelni i instytucji naukowych stają obok nauczycieli, dyrektorów szkół i ekspertów edukacyjnych. Wszyscy w jednej sprawie.

Środowisko osób, dla których edukacja jest ważna, ukazało nam się jako zintegrowane, otwarte na współpracę i zaangażowane w to, by dzielić się wiedzą oraz korzystać z wzajemnych doświadczeń. W wielu wywiadach rozmówcy powoływali się na jedną z pozostałych osób spośród tych, z którymi rozmawiamy, lub ją rekomendowali. Obserwowanie tej siatki powiązań, wzajemnego szacunku i docenienia pracy innych było bardzo ubogające.

Eksperci i praktycy, którzy zgodzili się podzielić z nami wiedzą i doświadczeniem, wytyczają kierunki rozwoju edukacji, inspirują i podsuwają konkretne narzędzia – mogą one być pomocne tym, którzy już dziś chcą wziąć zmianę w swoje ręce. Rozmawiamy o tym, jakiej szkoły dziś potrzebujemy, o tym, co już się udało, co w polskiej szkole jest pozytywne, co jest jej największą bolączką i jakie wyzwania niesie przyszłość. Nauczyciele, dyrektorzy szkół, eksperci edukacyjni i wszyscy, którym zależy na coraz lepszej edukacji i którzy chcą aktywnie działać w kierunku zmiany, znajdą w tym zbiorze wywiadów porcję inspiracji i dojrzałą analizę dzisiejszego stanu polskiej szkoły. Naszych rozmówców pytamy o to, jakie działania na rzecz lepszej edukacji może podjąć rząd, działacz samorządowy, dyrektor, rodzic, nauczyciel i które z nich, możemy realizować już dziś. Tych, którzy chcą się przyłączyć do przeobrażania edukacji tu i teraz, w swojej strefie wpływu, zapraszamy do lektury... i do działania.

Małgorzata Pomianowska, Małgorzata Stańczyk

CZEŚĆ I

KIERUNEK ZMIAN

Bogusław Śliwerski

Pedagog. Profesor nauk humanistycznych z Uniwersytetu Łódzkiego oraz Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie. Przewodniczący Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk. Zwolennik decentralizacji edukacji i zwiększenia autonomii jednostek administracji samorządowej, dyrektorów szkół i samych nauczycieli. Jest krytykiem systemu testowego w ocenianiu efektywności pracy szkoły i postępów uczniów.

1

NAUCZYCIELI WYSTARCZY UWOLNIĆ – ROZMOWA Z BOGUSŁAWEM ŚLIWERSKIM

Czy dzisiejszy system edukacji w Polsce przystaje do potrzeb naszego społeczeństwa?

Absolutnie nie. Nasz system edukacji jest opóźniony o około 30–40 lat. Sytuacja jest katastrofalna, dlatego, że od transformacji ustrojowej, mimo założeń zawartych w ustawie, prowadzących do radykalnej zmiany, funkcjonujemy w takim systemie, jaki miał miejsce w państwie socjalistycznym, autorytarnym. Zmianie uległy tylko kierunki kształcenia, czyli warstwa związana z treściami kształcenia. Wprowadzono także rozwiązania, które pozorują autonomię i samorządność, ale z tymi wartościami nie mają nic wspólnego. Polski system

szkolny w 2017 roku jest absolutnie niezreformowany. Nie tylko ze względu na jego fatalny ustrój, ale także z punktu widzenia nieadekwatności do głębokich zmian w komunikacji międzyludzkiej, w dostępie do źródeł wiedzy i sposobie posługiwania się nią przez nowe pokolenia. Od ponad 20 lat mamy młodzież i dzieci, które uzyskują w rodzinach znakomite przygotowanie do funkcjonowania w świecie nowych mediów i nowych technologii. Polska szkoła absolutnie nie odpowiada na wyzwania współczesności.

Jak Polska plasuje się na tle innych krajów?

Rozmawiając o tym, możemy odwoływać się do badań PISA (Programme for International Student Assessment). Gdyby przyjrzeć się wynikom tych badań od roku 2000 do 2015, można by powiedzieć, że na tle innych państw wyglądamy nie tylko dobrze, ale mamy znaczące sukcesy. To jednak nieco złudne wrażenie, dlatego, że badania PISA są badaniami poprzecznymi. Oznacza to, że nie uwzględniają dynamiki zmian w tej samej grupie wiekowej, z każdym rokiem uczęszczania do szkół. Badania PISA są prowadzone wśród różnych roczników nastolatków, co 3 lata. Z tego punktu widzenia ich wyniki są nieporównywalne. Jako nauczyciele z każdym rokiem widzimy inną biograficznie i kulturowo, inaczej przygotowaną młodzież. Wyniki badań PISA to jest oczywiście swego rodzaju obraz, dobrze dający się rozpoznać poziom pewnych uniwersalnych umiejętności i wiedzy, którą powinni posiadać nastolatki w krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo. To jednak tak, jakbyśmy porównywali gruszkę z rzodkiewką. W każdym państwie, z tych, w których te badania są prowadzone, jest zupełnie inny system szkolny, inne treści kształcenia, poziomy edukacji, status nauczycieli, ich przygotowanie i finansowanie ich pracy. W związku z tym PISA absolutnie nie bada jakości kształcenia w ramach danej kultury narodowej czy społecznej. Ona porównuje to, co jest możliwe do porównania, z pomięciem uwarunkowań ustrojowych i kulturowych.

Czyli nie ma się z czego cieszyć?

Jest się z czego cieszyć, bo badania PISA w dużej mierze zmobilizowały nauczycieli do tego, by koncentrowali swoją uwagę na tych umiejętnościach, które będą potrzebne młodym ludziom, kiedy zaczną funkcjonować w świecie globalnych relacji. Z tego punktu widzenia te badania są bardzo wartościowe i pokazują, że polska młodzież jest dobrze przygotowana do funkcjonowania w świecie. Wykazały to także badania wśród stypendystów Narodowego Funduszu na Rzecz Dzieci, które prowadziła dr Magdalena Sokołowska z Uniwersytetu Warszawskiego. Wynika z nich, że 10% najzdolniejszej polskiej młodzieży kończącej szkołę średnie studiuje za granicą. Tracimy najlepszych. Wybierają lepsze uczelnie i lepsze środowiska do własnego rozwoju. Nie ma w tym oczywiście nic złego – mamy nadzieję, że wróca. Choć, jak wiadomo, headhunterzy w Stanach Zjednoczonych, Chinach, Korei Południowej, robią wszystko, by naszych najzdolniejszych absolwentów pozyskiwać do pracy w tamtych rejonach. Mam tu na myśli przede wszystkim świetne płace.

Musimy jednak pamiętać, że ten wzrost wyników nie jest efektem zmian, które miały miejsce w polskim systemie szkolnym, ale wynikiem ogromnego nakładu pracy rodziców i kosztów ponoszonych przez nich na edukację, w wyniku znaczącego wzrostu świadomości wartości edukacji w społeczeństwie. Rodzice przejęli za nauczycieli i MEN rolę stymulującą, motywującą i wspierającą swoje dzieci. Wszystkie badania pedagogiczne i socjologiczne potwierdzają, że o sukcesie młodych pokoleń decyduje dzisiaj już nie szkoła, a środowisko rodzinne.

Czy w związku z tym potrzebujemy szkoły jako instytucji?

Potrzebujemy, ale nie takiej, jaką mamy. W systemie centralistycznym następują bardzo silne blokady, chociażby w sferze innowacyjności środowiska nauczycielskiego. Nauczycielom

O szkole od nowa

Małgorzata Pomianowska – pedagog, trener, coach; redaktor naczelna „Dyrektora Szkoły. Miesięcznika Kierowniczej Kadry Oświatowej”. Od początku kariery zawodowej związana jest z edukacją; współtwórczyni i realizatorka programów doskonalenia nauczycieli i kierowniczej kadry oświatowej promujących znaczenie w edukacji relacji opartych na otwartości, zrozumieniu i szacunku; autorka i redaktor merytoryczna publikacji z zakresu pedagogiki i zarządzania.

Małgorzata Stańczyk – psycholog i dziennikarka. Popularyzuje wiedzę psychologiczną i metody edukacji wyrastające z głębokiego szacunku do dziecka i zaufania do jego rozwoju. Zaangażowana w działania Fundacji Przystanek Twórczość. Prowadzi warsztaty i konsultacje dla rodziców.

Publikacja powstała z potrzeby dyskusji o edukacji, uwzględniającej charakter i specyfikę polskiego systemu edukacji, społeczeństwa, dokonywanych reform i ich kierunków. Rozmowy zawarte w książce nie koncentrują się na historii, ale na przyszłości. Książka może być punktem odniesienia, zapisem stanu wiedzy i doświadczeń praktyków. Rysuje się w niej obraz edukacji w dobie przemiany: co już udało, co w polskiej szkole jest pozytywne, co jest jej największą bolączką i jakie są wyzwania na przyszłość.

Do rozmowy zaproszono osoby, które zawodowo zajmują się edukacją, każda w inny sposób. Każda z nich, nie poprzez odgórne przepisy, ale z własnej inicjatywy wprowadziła jakąś zmianę mającą wpływ na rozwój edukacji. Rozmówcy wyznaczają kierunki rozwoju edukacji, inspirują i podsuwają konkretne narzędzia, które mogą być pomocne tym, którzy już dziś chcą wziąć zmianę w swoje ręce.

Nauczyciele, dyrektorzy szkół, eksperci edukacyjni i wszyscy, którym zależy na coraz lepszej edukacji i którzy chcą aktywnie działać w kierunku zmiany, znajdą w niniejszej publikacji porcję inspiracji i dojrzałą analizę dzisiejszego stanu polskiej szkoły.

CENA 59 ZŁ (W TYM 5% VAT)

9788381077255 W01P01

ISBN 978-83-8107-725-5

9 788381 077255

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL
WWW.PROFINFO.PL

Wolters Kluwer